

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1937

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

του είχαν κάτι από τὸν κρυφὸ πυρετὸ καὶ τὴ συγκρατημένη θλίψη τῶν εὐγενῶν ἐκείνων Τσολεδάνων, πού ζωγράφισε ὁ Γκρέκο, ὅπως καὶ τὸ πρόσωπό του — τὸ μακροῦλό, τὸ λεπτό, καὶ μὲ τὸ λευκό, σπαθῆτο ὑπογένειο — ἔμοιαζε μ' ἐκείνων τὰ πρόσωπα. Στὴν κουβέντα του δὲν ἐπιζητοῦσε νὰ θαμπώσει κι' οὔτε, πάλι, ἀφῆνε νὰ πέφτουν ἀργὰ ἀπὸ τὰ χεῖλιά του οἱ ἀφορισμοὶ ὅπως οἱ ὄριμοι καρποὶ ἀπὸ τὸ δέντρο. Μιλοῦσε μ' ἀπλότητα πού ἦταν, ὅμως, μεστή ἀπὸ νόηση ὅπως καὶ γεμάτη ἀπὸ θελήτηρο, οἱ ἰδέες πού διατύπωνε ἦταν διαυγεῖς καὶ πρωτότυπες, ὁ τόνος τῆς φωνῆς του χαμηλὸς πάντα, οἱ τρόποι του γεμάτοι ἀνεπιτηδευτὴ εὐγένεια, τὸ ὄψος του συναδελφικό κι' ἡ φιλοσοφική του στάση ἦταν ἐμποτισμένη ἀπὸ μιὰ βαθειὰ συμπόνια «per questa ricerca humanità» — εἶναι ἡ φράση του — καὶ γιὰ τὴν τυφλή της μοῖρα.

Ἡ δόξα ὅτι μόνον δὲν τὸν εἶχε μεθύσει, ἀλλ' οὔτε καὶ τοῦχε δώσει τὴν ἱκανοποίηση ἐκείνη πού ἄλλοι ἐπιδειχνουν ἢ δὲν κατορθώνουν ν' ἀποκρύψουν κάτω ἀπὸ τὴ μάσκα τῆς μετριοφροσύνης. Θὰ φανεῖ παραδοξολογία αὐτὸ πού θὰ πῶ, ἀλλὰ εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Πιραντέλλο θεωροῦσε τὴ δόξα του βασισμένη ὡς ἓνα ἀρχετὸ σημείο σὲ παρεξήγηση τοῦ ἔργου του κι' ὅτι ὑπέφερε νὰ θεωρεῖται ὁ ἄνθρωπος (ὁ διάσημος ἔστω) μιᾶς φορμουλας — τοῦ «πιραντελλισμοῦ», ὅπως ὀνομάστηκε — ὅπου τὸν φυλάκιζαν.

Τὸ πρῶμα χρειάζεται κάποια ἐξήγηση: Τὸ δράμα τῆς προσωπικότητας πού ὁ Πιραντέλλο εἶχε ἀνεβάσει στὴ σκηνὴ καὶ πού τὸν εἶχε κάνει πασίγνωστο, τὸ ζοῦσε παραπλήσια ὁ ἴδιος — κ' ἡ περίπτωσή του εἶναι μιὰ πραγματικὴ «πιραντελλική» περίπτωσις. Ὁ ἴδιος δὲν ἀναγνώριζε τὸν ἑαυτὸ του στὸ πνευματικὸ πορτραῖτο μὲ τὸ ὅποιόν τὸν εἶχε παρουσιάσει ἡ διεθνὴς κριτικὴ καὶ στὸ ὅποιον χρωστοῦσε τὴ φήμη του: τὸ πορτραῖτο, δηλαδή, ἑνὸς συγγραφέα μὲ μεριστοφελικὴ σαρκαστικὴ ἐγκεφαλικότητα, πού ἐπαιζε στὸ θέατρο μὲ τὶς ἰδέες καὶ τὶς καταστάσεις ὅπως ἄλλοι, στὸ μουζικ γὼλ, μὲ τὰ πιάτα, πού βιάδιζε σὰν ἀκροβάτης πάνω στὸ τεντωμένο σκοινὶ τῆς δεξιοτεχνίας καὶ πού καλλιεργοῦσε: εἰρισσότερο τὸ σπαράδοξο παρὰ τὸ βαθύ. Τὸ θεωροῦσε ἓνα πορτραῖτο πού τὸν παραμόρφωνε. Κάτι περισσότερο: πού τὸν μίκραινε (ἠθικά). Πραγματικά, ὁ Πιραντέλλο σφιόταν πάρα πολὺ τὴν Τέχνη γιὰ νὰ ἱκανοποιεῖται μὲ τὸν τίτλο τοῦ δεξιοτέχνη, θιγόταν στὴν ἀξιοκαρέπιά του ὡς αὐστηροῦ καὶ σεμνοῦ διανοουμένου πού ἦταν, μὲ τὸ νὰ τὴν ἐμφανίζον στὸ κοινὸ σὰν ἓνα κλάουν τῶν ἰδεῶν, καὶ μελαγχολοῦσε πού δὲν εἶχαν ἰδεῖ στὸ ἔργο του ὅτι ἀποτελοῦσε τὴ βαθύτερη οὐσία του: τὴν πένθημη καὶ πανεμένη μαζί ἀνθρώπινη νότα του. Συγγραφέας ὅμως ὁ ἴδιος τοῦ ἔργου «Ἔτσι εἶναι ἂν ἔτσι νομίζετε», εἶχε ἀποδεχτεῖ μοιρολατρικὰ αὐτὴ τὴν παρεξήγηση καὶ, ὅπως ὁ ἥρωάς του στὸν «Ἐρρίκος τὸν Δ'», περιέφερε μέσα στὸ διεθνὴ σνομπισμὸ πού τὸν χειροκροτοῦσε μιὰ προσωπικότητα πού ἤξερε ὅτι δὲν ἦταν ἡ δική του. Ὡστόσο, στὶς ἰδιαίτερες κουβέντες του, στὶς κουβέντες πού κάναμε τόσο

στὴν Πορτογαλία ὅσο καὶ στὸ Παρίσι, δὲν ἔκρυβε τὸ παράπονό του γιὰ τὴν Κριτικὴ πού, φωτίζοντας ἔντονα μιὰ μόνον πλευρὰ τοῦ ἔργου του, τὴ θεατρικὴ, βύθισε ὅλο τὸ ἄλλο (τὰ μυθιστορήματα καὶ τὰ διηγήματά του, στὰ ὁποῖα αὐτὸς ἀπέδιδε τὴ μεγαλύτερη σημασία) στὸ σκοτάδι κι' ἔτσι κατέστρεψε τὸ ἰσοζυγίό του καὶ διέστρεψε τὸ βαθύτερό του νόημα.

Πραγματικά, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔργα του αὐτὰ (ὅσα δὲν εἶχαν τὴ σφραγίδα τοῦ «πιραντελλισμοῦ») δὲ βρῆκαν μεταφραστές κι' ἐκδότες κι' ἔμειναν ἄγνωστα στὸ διεθνὲς κοινό. Γι' αὐτὸ καὶ θεωρῶ τὴ διάταξη πού ἔβαλε στὴ διαθήκη του (νὰ μὴν εἶναι στὴν κηδεῖα του παρὰ μόνον τρεῖς: ἓνα ἄλογο, ἓνας ἀμαξᾶς κι' αὐτός) λιγότερο ὡς μετριοφροσύνη καὶ περισσότερο ὡς μιὰ ἐπιανάσταση κατὰ τῆς προσωπικότητας πού τοῦ εἶχαν ἐπιβάλλει. Κι' ὡς μιὰ ἐκδίκηση ἐναντίον ὄλων ὅσων τοῦ τὴν ἐπέβαλαν ἢ τὸν θαύμαζαν ὑπὸ αὐτὴν τὴν προσωπικότητα. Ὁ Λουίτζι Πιραντέλλο θὰ θέλησε νὰ πάει πρὸς τὸ θάνατο μὲ τὸ δικό του, τὸ πραγματικὸ του πρόσωπο...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Ἔνας μεγάλος συγγραφέας

Ἔνας μεγάλος συγγραφέας, πεζογράφος καὶ δραματικὸς συγχρόνως, ὁ Λουίτζι Πιραντέλλο, πέθανε τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Δεκέμβρη κι' ὁ τηλεγράφος ἔδωσε τὴ θλιβερὴν εἶδηση στὴν οἰκουμένη.

Στὴν Ἑλλάδα, τὸ ἔργο του δὲν εἶναι οὔτε τελείως γνωστὸ οὔτε τελείως ἄγνωστο. Ἀπὸ τὰ μυθιστορήματά του δὲν ἔχει μεταφραστὴ καὶ νένα κι' ἀπὸ πάμπολλα διηγήματά του, πού ἀριθμοῦν μερικὲς ἑκατοντάδες, δὲν ἔχουν μεταφραστὴ παρὰ ἐλάχιστα, μετροημένα στὰ δάχτυλα. Ἀπὸ τὰ πολυάριθμα δράματά του, τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ δὲν ἐγνώρισε στὸ θέατρο παρὰ τρία, τὸ «Ἐξή πρόσωπα ζητοῦν συγγραφέα», τὸν «Ἐρρίκος Δ'» καὶ τὸ «Νὰ ντύσουμε τοὺς γυμνοὺς». Τὰ δυὸ πρῶτα εἶναι τὰ καλύτερα δραματικὰ ἔργα τοῦ Πιραντέλλο, τὸ τρίτο εἶναι ἀπὸ τὰ δευτερότερα.

Ὁ Λουίτζι Πιραντέλλο γεννήθηκε στὸ Girgenti — τὸν ἀρχαῖον Ἀκράγαντα — τὶς 28 Ἰουνίου τοῦ 1867. Στὴν ἀρχή, ὁ πατέρας του θέλησε νὰ τοῦ δώσει πρακτικὴ μόρφωση, ἔπειτα ὅμως ἀκολούθησε τὶς κλασικὲς σπουδές, πρῶτα στὴν πατρίδα του κ' ἔπειτα στὸ Παλέρμο, κι' ἀπὸ τὴ Σικελία πέρασε στὴ Ρώμη, ὅπου γράφηκε στὴ φιλολογικὴ σχολὴ τοῦ ἐκεῖ πανεπιστημίου. Τὸ 1888 πῆγε στὸ πανεπιστήμιον τοῦ Bonn, πού εἶν' ἐπάνω στὸ Ρήνο, γιὰ νὰ τελειοποιηθῇ στὴ φιλολογία, καὶ μὲ τὴ διατριβή του ἐπὶ διδασκαλία «Laute und Lautentwicklung der Mundart von Girgenti» πῆρε τὸ δίπλωμά του ἀπὸ κεῖνον τὸ πανεπιστήμιον κ' ἐγινε μάλιστα καὶ λέκτορας τῆς ἰταλῆς γλώσσας. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴ δημοσίευσε καὶ τὴν πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ μὲ τὸν τίτλον «Pasqua di Gea», ὅπου ἡ ἐπίδρασις τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς εἶναι ἀρχετὰ φανε-

ρή. Στὸ Bonn ἔμεινε λίγον ἀκόμα καιρό, καταγινόμενος μὲ τὴ μελέτη τῆς Γερμανικῆς ποιήσεως, πού εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὸ Παλέρνο, καὶ στὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀνήκει ἡ μετάφρασή του στὴν Ἰταλικὴ τῶν «Ρωμαϊκῶν Ἐλεγείων» τοῦ Γκαίτε.

Τὸ 1890, γυρίζοντας εἰς τὴν Ἰταλία, ἐπιδόθηκε γιὰ λίγο διάστημα στὸ ἔμποριο τοῦ πατέρα του, πού ἦταν ἐνοικιαστὴς μεταλλείων. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γνωρίσας εἰς τὴν Ρώμην τὸ Λ. Καπουάνα, πού τὸν παροτρύνει νὰ γράψῃ στὸ πεζο, εἰς τὸν Καπουάνα ὁ Πιραντέλλο διάβασε τὰ πρῶτα του διηγήματα πού βγήκανε μὲ τὸν τίτλο «Amore senz'amore» («Ἐρωτας χωρὶς Ἐρωτα»). Στὸ ἔργο αὐτὸ βρισκονται τὰ σπέρματα, ἀπ' ὅπου ἀργότερα βγήκε τὸ δραματικὸ ἔργο τοῦ Πιραντέλλο «L'amica delle mogli» («Ἡ φίλη τῶν συζύγων») πού εἶν' ἐν' ἀπὸ τὰ καλύτερα πιραντελλικὰ δραματικὰ ἔργα.

Τὸ πρῶτο του μυθιστόρημα, τὴν «Esclusa» («Ἀποκλεισμένη»), τὴν γράφει μέσα σ' ἕνα καλοκαίρι, παραθερίζοντας στὸ Monte Cavo μὲ μερικοὺς φίλους του. Στὸ ἔργο αὐτό, πού ἀνήκει στὸ νατουραλιστικὸ εἶδος καὶ διαφέρει οὐσιαστικὰ ἀπὸ τὸ χαραχτήρα τοῦ κυρίως πιραντελλικοῦ ἔργου, ὁ συγγραφεὺς ἔδειξε τὰ μεγάλα χαρίσματα τοῦ πνεύματός του. Κι' ἐπάρχουν κριτικοὶ στὴν Ἰταλία πού ὡς τώρα τελευταία προτιμοῦσαν αὐτὸ ἀπὸ τ' ἄλλα μυθιστορήματα τοῦ συγγραφέα. Ἡ «Esclusa» γράφηκε τὸ 1893, μὲ ἔμεινε ἀνέκδοτον γιὰ κάμποσα χρόνια, ὡς πού δημοσιεύτηκε σὰν ἐπιφυλλίδα στὴν «Γριμπούνα». Σὲ βιβλίον βγήκε ἕνα χρόνο κατόπι, κι' ἀναδημοσιεύτηκε τὸ 1927, ἔπειτ' ἀπὸ τὴ γενικὴ ἀναγνώριση τοῦ συγγραφέα. Ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ ὁ Πιραντέλλο ἀργότερα ἔβγαλε τὸ δράμα «L'uomo, la bestia e la virtù» («Ὁ ἄνθρωπος, τὸ κτήνος καὶ ἡ ἀρετὴ»).

Ἐπειτ' ἀπὸ τὸ μυθιστόρημ' αὐτό, σὲ διάστημα τριῶν χρόνων, ἔγραψε περισσότερα ἀπὸ ἕκκατὸ διηγήματα, πού τὰ δημοσίευσε σὲ διάφορες συλλογές. Στὴν ἴδιαν ἐποχὴ ἀνήκει καὶ τὸ μυθιστόρημά του «Il turno», πού ἔμεινε ἀνέκδοτον ἑπτὰ ὀλοκληρὰ χρόνια, ὡς πού τέλος δημοσιεύτηκε στὸ Τουρίνο. Στὰ τελευταία αὐτὰ ἔργα ὁ Πιραντέλλο ἔχει βρῆ πιά ἐντελῶς τὸν ἑαυτό του. Καὶ στὰ ἔργα αὐτὰ ὑπάρχει βέβαια τὸ ἠθογραφικόν, τὸ ἐπαρχιακὸ στοιχεῖον, τὸ σικελικόν, μὰ ὁ Πιραντέλλο εἶχε ἀφήσει πιά τὸ ἐπαρχιακόν, τὸ ἠθογραφικόν στοιχεῖον τοῦ Καπουάνα, κ' εἶχε γίνῃ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχιακῆς Ἰταλικῆς μπουρζουαζίας, ὁ πρῶτος τῆς χρονικογράφος, ὁ

*L'Arte non è uno spettacolo
della vita, ma uno spettacolo
per la vita.*
Luigi Pirandello

Φωτογραφία καὶ αὐτογράφο τοῦ Luigi Pirandello

καλλιτέχνης καὶ ὁ κριτικὸς τῆς. Ὁ Πιραντέλλο διηγείται τὴ σύστασιν, τὸν τρόπο τῆς ζωῆς, τὰ ἰδανικά, τοὺς θρηιάμβους, τὶς ἀθλιότητες τῶν τάξεων πού ὁ Βέργκας εἶχε περιγράψει τὴν κοινωνικὴ τους ἀνύψωσιν στὸ ἔργο του «Mastro don Gesualdo». Ὡστόσο, ἀπὸ τὸ νατουραλισμὸ τοῦ Βέργκα δὲν ἀπομείνανε στὸν Πιραντέλλο παρὰ μερικὰ θέματα, μερικὰ στοιχεῖα ἐξωτερικά, πού ὁ Πιραντέλλο τὰ μεταχειρίστηκε μὲ τὸ δικό του νόημα.

Ἀπὸ τὸ 1893 πού παντρεύτηκε, ἀρχίζει καὶ τὸ σημαντικότερον ἔργο τοῦ Πιραντέλλο, πού κορυφώνεται τὸ 1904 μὲ τὸ μυθιστόρημά του «Il fu Mattia Pascal» («Ἐπῆρξε ὁ Ματθίας Πασκάλ.»).

